

Posudek habilitační práce

Název: Vybrané štúdie zo zmenkového práva
Uchazeč: JUDr. Branislav Jablonka, PhD.
Autor posudku: doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.

— Habilitační práce dr. Jablonky byla předložena v méně tradičním formátu - jako soubor vědeckých prací, který autor doplnil úvodním komentářem. Jednotlivé dílčí příspěvky (celkem 9) představují studie k vybraným otázkám směnečného práva. K jednotlivým publikacím se vyjádřím nejprve samostatně a poté se pokusím o závěrečné shrnutí.

— 1. V první studii se autor zejména zabýval „klasickou“ a v českém právu vyřešenou otázkou. Autor jim vymezuje následovně: „... otázka, či jemožné prevádzat' zmenku na rad obidvomi spôsobi, t. j. zmenkovoprávnym spôsobom (indosamentom), ako aj civilnoprávnym spôsobom (cesiou). Závěry studie formuluje autor takto: „Na základe analýzy právnych noriem použijúc najmä systematickú metódu výkladu práva som dospel k záveru, že zmenku na rad je možné prevádzat' výlučne zmenkovoprávnym spôsobom (indosamentom). Z toho ďalej vyplýva, že ak dôjde k prevodu zmenky na rad cesiou, nejde o účinný prevod, a preto nedochádza k zmene vlastníka zmenky, t. j. „údajnému“ cesionárovi nesvedčí vecná aktívna legitimácia na uplatňovanie práv zo zmenky“. Způsob řešení odpovídá tomu, co k dané otázce vyprodukovala česká literatura, a to včetně řešení vzájemného vztahu zákona směnečného a šekového a občanského zákoníku. V tomto směru tedy autor přebírá závěry z české doktríny a judikatury (autor cituje i jedno z klíčových rozhodnutí VS v Praze či Kovaříkovu publikaci) do slovenského prostředí. V rámci dalších diskusí by však stálo za to, zohlednit i další argumenty pro/proti možnosti cedovat směnku s formou na řad: nutnost

zachování formální legitimace (narušení řady indosamentů po připuštění cesse) či naopak ve prospěch cesse argument *a fortiori*, který v dané souvislosti zmiňuje německá literatury (Heinrichs).

2. Druhá ryze praktická studie je dobře známa českému čtenáři a je také často citována v ČR. Pod názvem „Podpis na zmenke z hľadiska záväznosti konajúcich osob“ byla uveřejněna v časopise Právní rozhledy v č. 8/2003. V článku autor řeší celou řadu praktických otázek týkající se zejména materiálního oprávnění k podpisu a jeho formální realizace. Klíčová je zde aplikace čl. I § 8 na jednání člena statutárního orgánu, u kterého je zaveden princip „více očí“. Autor dospěl k závěru, že „pri spoločnom konaní štatutárov ide o viaczložkový právny úkon, ktorý je dovŕšený podpisom všetkých štatutárov, ktorí majú v rámci spoločného konania podpísať zmenku. V prípade, ak potrebný počet štatutárov zmenku nepodpísalo, právny úkon nie je dovŕšený, t. j. nejde o riadny prejav vôle. Z tohto dôvodu nemôže ani dôjsť k prekročeniu zastúpenia, keďže z povahy veci vyplýva, že podpisy jednotlivých štatutárov smerujú k zaviazaniu právnickej osoby, a nie sebe, čo vyplýva aj z tzv. teórie právneho zdania sa podpisu na zmenke“. V této souvislosti by se autor mohl seznámit s koncepcí právního jednání statutárními orgánem v českém OZ – a mohl by v daném kontextu více rozvést úvahu, že závěr plyne z konceptu „Rechtsscheintheorie“.
3. Další část souboru prací tvoří publikace „Je možné uplatniť práva zo zmenky pred splatnosťou“ uveřejněná v časopise „Právní rozhledy č. 15/2005. Podle samotného autora se týká postihu před splatností směnky. Autor v popisu uvádí, že „predmetná problematika v tom čase nebola slovenskou zmenkovou doktrínou vôbec spracovaná“ – tím má na mysli potřebu interpretovat pojmy „exekučná likvidácia majetku“ a „zastavenie platieb“ v SŠZ. Opět v souladu s českou doktrínou autor dovozuje, že „exekučná likvidácia majetku“ zodpovedá v súčasnosti v zásade významu „úpadku“ podľa úpadkového práva.

4. V roce 2007 autor v časopise „Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae (č. I/2007) publikoval úvahu pod názvem „Emisia zmenky v súvislosti so spotrebiteľským úverom“. Velmi zajímavé dílo (v dobovém kontextu) dobře ukazuje obavy z narušení dogmat směnečného práva (ke kterému nakonec v SR došlo způsobem, který neočekával ani největší skeptik). Autor by mohl v rámci diskuse o habilitační práci aktualizovat svou kritiku v kontextu nové slovenské úpravy, která – alespoň podle mých informací – představuje naprostý unikát v tom, jakým způsobem podkopala základní principy ochrany nabyvatelů směny.
5. V pátém příspěvku nazvaném „Kauzálny a abstraktný aval“, který autor uveřejnil ve sborníku „Vybrané výzvy v slovenskom práve obchodných korporácií“, se autor zabývá funkčním využitím avalu (zmenkového ručenia). Autor nejprve všeobecně popisuje podstatu avalu. Hlavní část příspěvku pak směřuje ke klasifikaci avalů na dva základní druhy: „abstraktný aval“ a „kauzálny aval“, což je jeden z návrhů, kterými autor obohatil doktrínu směnečného práva v ČR a SR.

V tomto smyslu se nabízí otázka po smyslu reflexe rozhodnutí Gerald Feichtner, které autor zmiňuje v souvislosti s vymezením kauzálního avalu. Zde by bylo na místě doplnit argumentaci, protože bez dalšího se toto rozhodnutí netýká problematiky námitek – ESD v něm řešil status avala jako takového (spotřebitel či nikoliv, a ne otázku „kauzálního“ či „abstraktního“ avala). Autor sám uvádí hlavní závěry rozhodnutí: „fyzickú osobu, ktorá má úzke podnikateľské väzby alebo väzby spojené spovoláním vo vzťahu k spoločnosti, ako sú konateľstvo alebo väčšinový obchodný podiel v tejto spoločnosti, nemožno považovať za spotrebiteľa v zmysle tohto ustanovenia, ak prevezme aval za vlastnú zmenku vystavenú na zabezpečenie záväzkov tejto spoločnosti zo zmluvy o poskytnutí úveru“.

Podle autora je „abstraktný aval taký druh avala, ktorý vznikne tak, že avalista vyznačí aval na zmenke bez toho, že by bol akýmkoľvek spôsobom zaangažovaný na dohode o vystavení zmenky, ktorá opisuje kauzálnu príčinu vystavenia zmenky,

uzavretej medzi vystaviteľom (avalátom) a majiteľom zmenky. Avalista teda nie je zmluvnou stranou dohody o vystavení zmenky. S týmto konceptom lze polemizovat z niekoľika dôvodů.

Rozdělení na „abstraktního“ a „kauzálního“ avala je spornou otázkou. Avalista nemusí být vůbec smluvní stranou dohody o vystavení směnky, přesto může mít přístup ke kauzálním námitkám (stejným námitkám) jako avalát např. díky samostatnému ujednání s věřitelem. Pokud si tuto výsadu vyhradí, budeme „kauzální“ námitky považovat za jeho vlastní, a to reflexně, zprostředkovaně, díky příslušné dohodě s věřitelem.

A platí to i naopak, aval dokonce bude „zmluvnou stranou dohody o vystavení zmenky“, ale tato dohoda ponechá avala ve zhoršeném (zákonném) námitkovém postavení s tím, že avalovi nebudou náležet žádné námitky z vlastních vztahů, které by mohl uplatnit avalát. Nejde přeci o nějaké účastenství na dohodě, ale záleží na obsahu dohody avala s remitentem. Dělit avaly na „kauzální“ a „abstraktní“ se mi tedy zdá nadbytečné. Z hlediska zákonného nastavení (výkladu judikatury) aval prostě relativními námitkami avaláta nedisponuje a pokud má být dosaženo opaku, je třeba příslušné smluvní ujednání s věřitelem. To ovšem nevyžaduje nutně, aby byl „aval zmluvnou stranou dohody o vystavení zmenky“, taková dohoda může být uzavřena i separátně.

Navíc součástí dohody věřitele a avala mohou být ryze směnečné vztahy. Pokud např. aval interně vyjedná, že vůči němu majitel směnky uplatní směnečná práva až s měsíčním odstupem, svědčí mu tato námitka jako námitka z vlastního vztahu.

Podle mého je klasifikace na „kauzální“ či „abstraktní“ avaly buď zbytečná, v lepším případě nedostatečná a bude třeba ji dále dopracovat. Jeden důvod je zřejmý na první pohled a je dán vnímáním „kauzálních“ námitek. Kauzální námitky jsou pouze součástí námitek, které spadají pod čl. I § 17 SŠZ. Příklad: remitent s výstavcem vlastní směnky ujedná mimotextovou prolongaci (třeba

„posun“ splatnosti o týden, pouze smluvní, tj. bez úpravy směnečné listiny). Jde o námitku nikoliv kauzální (netýká se vůbec kauzálních vztahů), ale jistě jde o námitku z vlastních vztahů v širším slova smyslu. S kauzou nemá tato obrana nic společného a týká se pouze a jen směnečné obligace a interní dohody stran smlouvy/směnečných účastníků, jak s ní budou zacházet. Jak potom autor označí avala, který směnku avaloval a je účastníkem dohody o prolongaci? Půjde o kauzálního avala, když o žádné kauze tu není řeč? A nevede pak binární kategorizace „kauzálních“ a „abstraktních“ avalů k opomenutí těch avalů, kteří prostě mají k námitkám (i nejen těm kauzálním, ale všem, kterou spadají do „vlastních“ vztahů) avaláta „přístup“ díky příslušnému ujednání s oprávněným?

Druhý problém nastává se zúžením „kauzálního avala“ pouze na jednu funkci směnky. Autor uvádí mj. následující: „Rozlišovanie avala na kauzálny aval a abstraktný aval má význam pri zmenkách, ktoré z hľadiska hospodárskeho plnia zaist'ovaciú funkciu. Pri platobných zmenkách pro soluto, investičných (depozitných) zmenkách a „pohľadávkových“ zmenkách, nemá význam hovoriť o kauzálnom avale, keďže v týchto vzťahoch dominuje zmenka ako cenný papier, ktorý je najmä predmetom obchodovania.“

S tím lze polemizovat následujícím příkladem. Pokud byla u kupní smlouvy sjednáno zaplacení směnkou a směnka *pro soluto* byla následně emitována, neznamená to přeci, že tím směnka sekuritizovala kompletně celý kauzální poměr, ale pouze pohledávku prodávajícího na úhradu kupní ceny. Případná práva z odpovědnosti za vady (např. nárok na slevu z kupní ceny) se přeci budou v rámci kauzální námitky uplatňovat i proti této směnce vydané pro soluto.

I pokud bychom tedy přijali autorovu taxonomii s kauzálními a abstraktními avaly (což je sporná otázka z důvodů, které uvádím výše), je pak neobhájitelné jejich omezení jen na směnky zajišťovací (v ČR utvrzovací/zajišťovací). Autor by se k uvedeným otázkám mohl vyjádřit v rámci diskuse.

6. Další studie se týká specificky národní problematiky, a to zvláštní procesní úpravy směnečného procesu na Slovensku. V roce 2018 autor v časopise „Justičná revue“ publikoval příspěvek pod názvem „Reforma zmenkového civilného procesu na Slovensku“, který se kriticky zabírá novou a zjevně přehnanou úpravou.
7. V pořadí sedmá studie byla přednesena na konferenci „Košické dni súkromného práva 2018“ organizované Právnickou fakultou Univerzity Pavla Jozefa Šafárika a text byl poté publikován ve sborníku. Auto v něm mj. dospěl k závěru, že kvůli umoření směnky „nie je možné konštatovať, že zmenka je „absolútne“ dokonalý cenný papier. Iba v prípade, ak by nebolo možné žiadnym spôsobom nahradit' zmenku v rámci uplatnenia pohľadávky z nej vyplývajúcej, bolo by možné hovorit' o zmenke ako o „absolútne“ dokonalom cennom papieri“. Autorovo rozlišení skriptur (dokonalých cenných papírů) a ostatních cenných papírů vzbuzuje ovšem otázku – není snad hlavním a klíčovým kritériem u skriptur obecně forma cenného papíru (au nom papíry skripturami nejsou, papíry na řad a na doručitele ano)?

Autor dále uvádí, že na vznik „zmenkového záväzku sa vyžaduje 1. vystavenie platnej zmenky, 2. emisia (uvedenie do obehu) zmenky prvému majiteľovi (remitentovi), 3. spôsobilosť na právne úkony u emitenta (vystaviteľa) zmenky a remitenta zmenky, 4. dodržanie všeobecných náležitostí právneho úkonu“. To ovšem platí pro směnečné závazky právě výstavce a remitenta. Pro další subjekty (avaly, akceptanta, indosanta) to není podmínkou už díky čl. I § 7 SŠZ. Zde by bylo třeba doplnit, že pro další směnečné závazky to např. platí *mutatis mutandis*.

8. Dvě závěrečné studie (8. a 9.) se týkají vybraných aspektů blankosměnek a podle mého názoru představují nejkvalitnější pasáže sborníku prací. Autor zde přináší řadu zajímavých postřehů. S autorem se neztotožňuji v řadě otázek, ostatně se mnou polemizuje - např. v důsledcích porušení dohody o vyplňovacím právu tak, že je doplněno pozdější datum (třeba jen o několik dnů). Autor tuto otázku uzavírá s tímto závěrem: „Ak majiteľ blankozmenky nesprávne vyplní dátum splatnosti bez ohľadu na to, že vyplní neskorší dátum splatnosti, než bol zmluvne dohodnutý,

zastávame názor, že ide okvalitatívnu vadu v uplatnení vyplňovacieho práva, a preto je námietka nesprávneho vyplnenia dátumu splatnosti zo strany zmenkového dlžníka opodstatnená“. S tým se neztotožňuji. Autorův argument, že „čím neskôr bude dátum splatnosti doplnený, tým neskôr môže zmenkový dlžník vzniesť námietku premlčania“ považuji za irelevantní – z nedodržení smlouvy o vyplňovacím právu „jen“ nedovození fatální závěry srovnatelné co do důsledků s neplatností směnky (inter partes). S promlčecí lhůtou navrhuji v těchto případech „pomyslně“ pracovat stále tak, jako kdyby se počítala od „řádného“ data. Vysvětleno na příkladu: podle dohody měla být doplněna splatnost 1. ledna 2020, věřitel však do směnky doplnil splatnost o měsíc později, tj. 1. února 2020. Pokud byla žaloba podána dne 15. ledna 2023, ubrání se přeci dlužník (předpokládejme, že směnka nebyla převedena) tak, že jde o porušení dohody o vyplňovacím právu. Při řádném doplnění by již směnečná práva byla doplněna (předpokládám standardního výstavce vlastní směnky). Pokud je ovšem směnka vyplněna se splatností 2. ledna 2020, jde podle přístupu, který zastává autor, fatální nedostatek, který znamená neúspěch ve sporu – to je přeci i hodnotově na pováženou a není náhoda, že tento přístup je ostře kritizován v zahraniční literatuře (srov. např. komentář Baumbach/Hefermehl k § 10 WG). Legitimní očekávání dlužníka, že mu bude směnka předložena v určitý den, tu jistě je – jsou ale důsledky zpoždění tak významné, aby odůvodnily ztrátu všech směnečných práv? Hodnotově je tento závěr neudržitelný, když přeci u klasické směnky nevede prodlení věřitele s prezentací nikdy ke ztrátě přímých práv ze směnky (jinak je tomu u dlužníků nepřímých). „Legitimní“ očekávání dlužníka je zde přeci také...

Zhodnocení posuzovaného díla dle níže označené charakteristiky a závěry posuzovatele

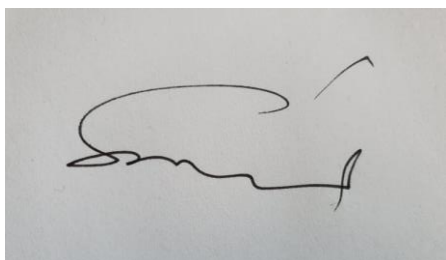
Předložený soubor prací splňuje požadavky na odborné publikace dle standardů oboru a přináší řadu autorových postřehů a novátorských konceptů. Dílo naplňuje obsahová kritéria kladená na vědecké publikace v oboru. Již dříve publikované názory uchazeče byly vítaným příspěvkem pro další diskuse i v rámci českého prostředí. Autor využívá

dostatečné původní a aktuální literární zázemí, je však škoda, že více nepracuje se zahraničními prameny (zejména německou a rakouskou judikaturou).

Posuzovaná habilitační práce představuje ve svém celku kvalitní vědecké dílo, které i přes dílčí vybočení (dané především charakterem dílčích publikací či některými spornými závěry), splňuje nároky oboru a potvrzuje autorovu pozici jedné z autorit směnečného práva v SR. Uchazeč dlouhodobě prokazuje schopnost kvalitní samostatné vědecké práce.

Se zřetelem na výše uvedené doporučuji práci k ústní obhajobě jako vyhovující podklad habilitačního řízení a po úspěšném absolvování tohoto řízení doporučuji udělit JUDr. Branislavovi Jablonkovi, Ph.D. vědecko-pedagogický titul docent.

V Brně, dne 1. srpna 2020

A handwritten signature in black ink on a light background. The signature is cursive and appears to read 'J. Kotásek'.

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.